

Nadanie Instytutowi statusu PIB – jak to się zaczęło ?

Uzyskanie przez PIG statusu Państwowego Instytutu Badawczego jest niewątpliwym, godnym świętowania sukcesem. Jak zwykle przy takich okazjach niemal mechanicznie powtarza się, że „nie sposób wymienić wszystkie osoby, które się do tego przyczyniły”. Jest to stwierdzenie prawdziwe, ale zarazem budzi pewien niedosyt. Ojców sukcesu jest na ogół (po fakcie) wielu, co zwykle tłumaczy się trudnością wskazania momentu poczęcia. W tym przypadku jednak dość łatwo ten prapoczątek ustalić i tak się złożyło, że niżej podpisany może tu być przywołany jako główny świadek, o ile nie sprawca. Dlatego, pozwalam sobie, „just for the record”, podsumować najważniejsze fakty.

Kwestia PIB-u była jedną z pierwszych ważnych spraw jakie trafiły na moje biurko, w kilkanaście dni po powołaniu do pełnienia obowiązków dyrektora PIG w dn. 15 kwietnia 2000 r. 25 kwietnia otrzymałem z Departamentu Polityki Ekologicznej i Integracji Europejskiej (DPEiIE) Ministerstwa Środowiska prośbę o przygotowanie informacji dotyczących przewidywanych zmian w statusie naszego instytutu w świetle nowelizacji ustawy o JBR. Projekt ustawy wprowadzał pojęcie państwowego instytutu badawczego, jako jednostki wypełniającej szczególnie ważną misję w funkcjonowaniu Państwa. Od początku było dla nas – tj. dla dyrekcji PIG - jasne, że zakres działalności PIG jako *de facto* działającej służby geologicznej predestynuje nas do rangi takiej jednostki. W dn. 27 kwietnia dyrekcja PIG przekazała do dyr. Sobieckiego (DPEiIE) oraz do wiadomości dyr. Jezierskiego (Departament Geologii) stosowną krótką informację, zawierającą m.in. planowane zadania i ogólne koszty oraz zakres zmian koniecznych dla zapewnienia realizacji zadań PIB.

Kolejnym krokiem było bardziej szczegółowe ujęcie zadań „stanowiących podstawę do nadania jednostce badawczo-rozwojowej statusu Państwowego Instytutu Badawczego” (pismo dyr. Niesyto z DPEiIE MŚ, z dn. 13.X.2000 r.). W cytowanym piśmie, które przechowuję w swoim archiwum, zobowiązano Instytut do przygotowania tematów programów wieloletnich badań, uzasadniających status PIB. Zadanie nie było łatwe, nie tylko ze względu na ekspresowy termin (17.X.2000 r.), ale przede wszystkim wobec braku precedensów i uzyskania jedynie skąpych wytycznych ze strony Ministerstwa. Punktem wyjścia były dla nas lapidarne sformułowania projektu ustawy o JBR-ach oraz strategicznego dokumentu rządowego „Polska 2025 – Długookresowa strategia trwałego i zrównoważonego rozwoju”. Na tej podstawie opracowaliśmy dokument zawierający listę 15 tematów wraz z krótkimi opisami. Tematy, w dużej mierze pokrywające się ze statutowymi zadaniami PIG, zostały ujęte w 4 bloki obejmujące kartografię geologiczną, badania i monitoring środowiska, archiwa i bazy danych oraz ocenę surowcowego potencjału kraju.

Wymieniony dokument, choć nakreślał strategiczną wizję zakresu działalności Instytutu jako PIB-u, nie zawierał informacji szczegółowych, takich jak: dokładny zakres prac, uzasadnienie nawiązujące do spodziewanych efektów i podstaw prawnych, wykonawców (w tym spoza PIG), harmonogramu i planowanych finansów. Te wszystkie elementy znalazły się w opracowaniu „Projekty programów wieloletnich i propozycje projektów celowych zamawianych Państwowego Instytutu Geologicznego” (luty 2001 r.). Złożyły się na nie projekty 8 programów i propozycje 11 grantów celowych zamawianych. Jak napisałem we wstępie, „Przedstawione programy stanowią spójny zespół przedsięwzięć wyczerpujących najważniejsze geologiczne zadania z zakresu służb państwowych”. Z kolei, projekty zamawiane uzupełniały programy wieloletnie, odnosząc się do specyficznych, wężiej zdefiniowanych aspektów programów. Warto przytoczyć tytuły i autorów programów

wieloletnich, bowiem do tej pory zagadnienia te nie straciły na aktualności, a autorzy znakomicie wówczas wywiązali się z zadania:

1. Kartografia geologiczno-środowiskowa jako narzędzie kształtowania ładu przestrzennego kraju (A.Ber, M.Sikorska-Maykowska, P.Herbich, Z.Frankowski, J.Lis)
2. Obsługa i rozwój zintegrowanego systemu informacji geologiczno-środowiskowej oraz jego infrastruktury informatycznej (J.Uberna, T.Mardal, L.Skrzypczyk)
3. Monitoring i badania wód podziemnych (B.Kazimierski)
4. Monitoring i badania geochemiczne osadów wodnych (I.Bojakowska)
5. Monitorowanie, prognozowanie i przeciwdziałanie skutkom katastrofalnych ruchów osuwiskowych (D.Poprawa)
6. Ochrona i zrównoważony rozwój obszarów wybrzeża i dna polskiej części Bałtyku (J.Zachowicz, M.Graniczny)
7. Rejestr zasobów złóż kopalin Polski jako instrument ochrony środowiska i racjonalnej gospodarki bogactwami mineralnymi kraju (S.Przeniosło)
8. Okresowa prognoza surowcowa kraju (A.Gąsiewicz)

Przy opracowaniu dokumentu współpracowała cała ówczesna dyrekcja PIG, wraz z moimi zastępcami: dyr. dyr. Jackiem Gutowskim, Magdaleną Stacewicz i Januszem Drzewińskim, a koordynacją prac redakcyjno-technicznych z oddaniem zajmowała się p. Honorata Leszczyszyn, kierownik Sekcji Planowania Badań.

Projekty programów wieloletnich stanowiły w istocie szczegółowy program działalności Państwowego Instytutu Geologicznego jako PIB-u realizującego zadania służby geologicznej. Ich opracowanie stworzyło bodziec do prac w Instytucie nad długoterminowymi planami badawczymi i do ustalenia listy priorytetów (o czym pisałem w *Przeglądzie Geologicznym*, nr 3, 2001 r.). Ostateczna redakcja dokumentu i jego złożenie w MŚ nastąpiło w lutym 2001 r. po spotkaniu (31 stycznia 2001 r.) min. Janusza Radziejewskiego z dyrektorami instytutów podlegających MŚ, wytypowanych do dalszej procedury ustanawiania PIB-ów. Nie są mi znane dalsze losy opracowania, bowiem moja misja jako p.o. dyrektora PIG zakończyła się 15 czerwca 2001 r. W kolejnych latach nie byłem zapraszany do współpracy przy kontynuacji starań Instytutu o status PIB.

Przedłożenie dokumentu zbiegło się w czasie z wejściem w życie w dn. 28 lutego znowelizowanej ustawy o JBR. Wprawdzie zapisy o PIB znalazły się w tej ustawie, ale koncepcja państwowych instytutów badawczych musiała jeszcze kilka lat poczekać na realizację. Można się tylko domyślać, że zmienne losy tej koncepcji zależały od politycznych fluktuacji – zmian kolejnych ekip rządowych. Bardzo dobrze się stało, że w ostatnim okresie Ministerstwo Środowiska wróciło do idei PIB-ów, tym bardziej, że to właśnie w gestii Ministerstwa znajdują się kluczowe dla Państwa instytuty takie jak PIG, IMGW czy IOŚ. Warto przy tym pamiętać, że pierwsze kroki w staraniach o status PIB dla Państwowego Instytutu Geologicznego został wykonane w latach 2000-2001, a dokładnie między kwietniem 2000 r. a lutym 2001 r. A, jak ktoś kiedyś powiedział, nawet najdłuższa i najtrudniejsza droga zawsze zaczyna się od pierwszego kroku.

Warszawa, 2 marca 2009 r.

Marek Narkiewicz